

УКРАЇНСЬКА ВІТЧИЗНЯНА ВІЙНА 2022-го І «ВМИРАЮЧИЙ БЕРЛІН» 1945-го У СПОГАДАХ УЛАСА САМЧУКА. ІСТОРИЧНІ ПАРАЛЕЛІ

Оксана Супронюк
канд. філол. наук,
ст. наук. співроб. відділу
зарубіжної україніки
Національної бібліотеки
України ім. В.І. Вернадського,
м. Київ

Видання, що зберігаються у відділі зарубіжної україніки Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, акумулюють українську версію історії, яка стала актуалізуватися зі здобуттям Україною незалежності. Вони дають можливість осмислити реальність, в якій ми зараз перебуваємо, й підказують історичні паралелі до неї.

Особливу увагу привертають, зокрема, мемуари письменника *Уласа Самчука* (1905–1987) – видатного борця за незалежність України у ХХ ст. За його епічний творчий спадок, де він показав страждання українських людей, його називали «*українським Гомером ХХ століття*». 1941-го року він написав статтю «Нарід чи чернь» (часопис «Українське слово», Ч. 53, 9 листопада 1941 р., Київ), в якій стверджував, що українська мова – це ознака якості і свідомості людської одиниці, що є приналежною до даної нації. Всі ж, хто такого не розуміють, творять не народ, а чернь, щось позбавлене справжнього виразу свідомого і зрілого народу. Фактично у цій статті йдеться про те, що українська мова є маркером ідентичності українського народу. Державною мовою України має бути тільки українська мова. У побуті ж люди різних національностей можуть розмовляти будь-якою.

У 1944–1948 рр. Улас Самчук жив у Німеччині, був одним із активних учасників українського руху, одним із засновників і головою літературної організації МУР (Мистецький український рух) у таборах для переміщених осіб еміграції. Він вів щоденникові записи, фрагмент яких під назвою «Я бачив, як умирав Берлін» був надрукований у «Літературно-науковому збірнику», т. 1, Нью-Йорк, 1952. С. 107–127 (Українська вільна академія наук у США).

Історія, як кажуть, – це повторення минулого на нових колах історичної реальності. У записках Самчука спостерігаємо чимало правдивих паралелей з нашим світовідчуттям у нинішній ситуації на початку ХХІ ст.

Аналогії просто вражають. Дії російських військ в Україні 2022 року виглядають так само, як і дії радянських військ 77-літньої давнини в Німеччині, котрі описує Улас

Самчук. Отже, ідеологія і обличчя фашизму не залежить від часу. До того ж сторінки щоденника дуже зворушливі й мають якусь магічну енергетику. Ніби все це відбувалося з тобою тільки-но, і ти – учасник тих подій.

Як казав історик *Ярослав Грицак* в одному зі своїх останніх інтерв'ю, що ми перед українською вітчизняною війною 2020-х років жили у вимірах Німеччини 1930-х. А з початком війни 2022 р. реальність почала висвітлюватися, набула обрисів, і минуле й сучасне стало наповнюватися історичними паралелями.

Історик і експерт *Лариса Волошина*, відслідковуючи ці історичні паралелі, зазначає, що нелюдські звірства, які зараз Росія чинить в Україні, вона здійснювала завжди і всюди. Росія була завжди агресивною, цивілізовані країни її боялися, їй все прощали, на все заплющували очі [Див., напр.: «Мир на умовах України. Лариса Волошина про посилення позиції Києва». Newsader, YouTube. 30 03. 2022]. Так, як зруйновані сьогодні Маріуполь, Чернігів, Харків, Буча, Ірпінь та інші міста України, свого часу були зруйновані Гельсінкі (1939), Берлін (1945), Будапешт (1956), Прага (1968), далі список можна продовжувати. Напади на чужі міста Росія завжди подавала як гуманістичні місії, як захист від неіснуючих, придуманих російською пропагандою «ворожих» навал і чинників.

Взяття Берліну радянськими військами при допомозі США й Англії в 1945 р. було фактично військовою перемогою союзників, яка поклала кінець нацистській диктатурі в Німеччині. Росія ж у своїх пропагандистських дискурсах перемогу присвоїла собі. Отже, прикриваючись тезою «*вселюдського братерства*», росіяни завжди йшли в нескінченні війни, в результаті яких завойовували нові території, над якими встановлювали своє панування і контроль. Все для того, щоб афішувати себе «*великою нацією, великою державою*».

Нещодавно з'явилися нові дослідження на основі спогадів і опитувань учасників тих подій про звірства, які чинили радянські солдати в Німеччині. Описані Уласом Самчуком в щоденниках картини нелюдської жорстокості в Берліні 1945 року схожі на звірства Росії у війні проти України 2022 року.

Далі подаємо фрагменти щоденникових записів Уласа Самчука.